

УДК 373.2.015.31:33

I-23

Сабіна ІВАНЧУК

orcid.org/0000-0002-9655-0634

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНІВ ВИХОВАНOSTI ОСНОВ КУЛЬТУРИ СПОЖИВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Стаття присвячена вивченню актуальної проблеми дошкільної освіти – вихованню основ культури споживання у дітей дошкільного віку. Автор пропонує критерії, показники та завдання для визначення складових виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку. Розкрито зміст діагностичного обстеження, представлено кількісний і якісний аналіз рівнів вихованості основ культури споживання у старших дошкільників.

Ключові слова: економічне виховання, культура споживання, критерії, показники, діти дошкільного віку.

Постановка проблеми. Питання про роль і місце споживання у суспільстві завжди цікавило дослідників. Культура споживання є важливим елементом розвиненого суспільства з високим рівнем економічного розвитку. Означене питання потребує окремого вивчення з метою визначення змісту, методів та прийомів виховання культури споживання у дітей дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій виявив, що питання культури споживання особистості вивчалось у зв'язку з дослідженнями проблеми економічної компетентності суспільства. Зокрема, питання формування споживчих знань у дітей дошкільного віку були висвітлені у дослідженнях, присвячених економічному вихованню дошкільників (О. Галахова, Т. Галговська, В. Гербова, Н. Грама, Г. Григоренко, Р. Жадан, Н. Кривошея, Ю. Лелюк, Л. Лохвицька, Н. Побірченко, А. Сазонова, І. Сасова, А. Шатова та ін.).

Мета статті – визначити критерії, показники та рівні вихованості основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку.

Для виявлення рівнів вихованості основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку використовувалися критерії та показники, виділені нами на основі аналізу психолого-педагогічних досліджень з про-

блеми. Серед них: мотиваційний, діяльнісний, ціннісно-смысловий та когнітивний.

Мотиваційний критерій характеризували показниками: 1) усвідомлення своїх бажань; 2) сформованість уподобань.

Когнітивний критерій визначили показниками: 1) обізнаність споживача; 2) знання та вміння користуватися споживчою лексикою.

Ціннісно-смысловий критерій містив показники: 1) вміння цінувати світ природи; 2) вміння шанувати працю людей та її результати.

Діяльнісний критерій включав показники: 1) вміння робити вибір; 2) бережливість; 3) ощадливість.

Для вивчення рівнів прояву кожного з визначених критеріїв і показників основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку були використані спеціальні завдання.

Проаналізуємо кількісні та якісні результати, отримані під час обстеження рівнів вихованості основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку за мотиваційним, діяльнісним, ціннісно-смысловим і когнітивним критеріями.

Для обстеження ступеня вияву мотиваційного критерію культури споживання використовували завдання «Покупка 1 з 3». Воно було спрямоване на виявлення у дітей старшого дошкільного віку вміння усвідомлювати свої бажання, робити зважений вибір. Кількісні результати, отримані під час обстеження за означеним критерієм: до високого ступеня вияву мотиваційного критерію було віднесено 7,8% дітей в експериментальній та 5,8% дітей у контрольній групах. Ці діти не лише виявляли власну активність у реалізації ролі покупця, а й активізували дітей із більш низьким ступенем прояву – пропонували їм обрати той чи той товар. Їхні дії були спрямовані на заохочення до сумісної гри інших дітей. Дошкільники, яких було віднесено до високого ступеня, у реалізації ролі покупця не лише активізували інших дітей, а були прикладом для них. Наведемо приклади відповідей деяких дітей, у яких було визначено високий ступінь вияву мотиваційного критерію:

Кирило Ш. (ЕГ): Я можу купити лише цукерку, а машину можна купити утрьох.

Мілана П. (ЕГ): Я хочу торт, для цього треба порахувати скільки грошей є у мене і у Вані разом.

Анастасія К. (КГ): з Максимом разом купимо торт.

Достатній ступінь вияву мотиваційного критерію було визначено у 5,9% дітей в експериментальній та 9,6% дітей в контрольній групах. Ці діти були достатньо активними в реалізації ролі покупця, виявляли інтерес до цієї ігрової ситуації, прагнули отримати певний результат купівлі. Проте у виборі товарів більшої вартості, ніж їх власна сума грошей, не виявляли ініціативи до об'єднання з іншими дітьми, хоча і розу-

міли, що лише об'єднання коштів кількох дітей дають змогу отримати омріяну покупку. Водночас вони погоджувалися на таку пропозицію, якщо ініціатива виходила від когось іншого з дітей. Наведемо фрагмент протоколу:

Іван Н. (ЕГ): Я хотів би торт, але в мене вистачить тільки на цукерку.

Мілана П. (ЕГ): І я хочу торт, давай порахуємо скільки в нас разом грошей. О, давай разом на наші гроші торт купимо.

Іван Н.: Точно, так на торт вистачає. Давай!

До середнього ступеня вияву мотиваційного критерію було віднесено 39,2% дітей експериментальної та 40,4% – контрольної груп. Ці діти витрачали гроші лише на себе, зауважуючи, що на більш бажаний товар у них не вистачає коштів. У деяких випадках вони отримували пропозицію приєднатися до інших учасників гри для збільшення суми покупки, але відмовлялися. Причиною цього є невміння узгоджувати власні бажання з бажаннями інших, відсутність прагнення до об'єднання і спільного користування товаром, егоцентричні інтереси, спрямовані на задоволення лише власних потреб, небажання ділитися.

47,1% дітей експериментальної та 44,2% контрольної груп було віднесено до низького ступеня вияву мотиваційного критерію культури споживання. Вони довго примірялися до гри, не могли обрати бажаний товар, спостерігали за діями однолітків, вихователя, виявляли невпевненість у діях, вагання. У процесі ігрової взаємодії не виявляли ініціативи або наслідували дії інших дітей, відмовлялись від виконання завдання.

Для виявлення рівнів вихованості основ культури споживання у старших дошкільників за когнітивним критерієм використовували розв'язання педагогічних ситуацій. Їх зміст було спрямовано на вивчення рівня споживчої обізнаності дошкільників, володіння ними основними економічними поняттями та використанням їх у власному мовленні.

Метод розв'язання педагогічних ситуацій є короткочасною взаємодією педагога з вихованцями на основі протилежних цінностей, інтересів, що супроводжується значними емоційними проявами і спрямований на перебудову стосунків.

Складовою методу педагогічних ситуацій є педагогічна провокація. Означений метод полягає у створенні педагогом чи іншими дорослими ситуацій, які провокували б зіткнення інтересів, потреб дітей; виникнення певної проблеми, яку не можна ігнорувати. Провокація відбувається за схемою: уточнення проблеми – визначення суті конфлікту – момент власної оцінки – пошук можливих рішень – аналіз спільно з дорослим зробленого вибору. Зазначимо, що педагогічна провокація виявляється не у спеціальному створенні конфліктної ситуації, а у правильному педагогічному використанні ситуацій для досягнення виховних цілей. Подібні ситуації постійно виникають у дитячому колективі, проте більшість педа-

гогів намагаються зачекати, приховати, за будь-який спосіб ліквідувати проблему. Педагогічна ж провокація навмисне її виявляє, надає дітям можливість опанувати способи виходу з конфлікту, можливі шляхи розв'язання проблеми [1, 3].

На відміну від мотиваційного критерію, рівень вихованості за когнітивним критерієм виявився набагато нижчим. Високий рівень споживчої обізнаності та володіння лексикую з проблеми не було виявлено у жодної дитини зі старших вікових груп, що брали участь у дослідженні.

Достатній рівень вихованості основ культури споживання за когнітивним критерієм було виявлено у 5,8% дітей експериментальної та 3,8% контрольної груп. Діти цього рівня намагалися знайти розв'язання запропонованих експериментатором ситуацій, виявивши певну споживчу обізнаність. Проте не могли дібрати коректні висловлювання, виявивши недостатнє володіння споживчою лексикую. Наведемо висловлювання дітей, яких було віднесено до достатнього ступеня вияву когнітивного компонента: «Реклама – те, що показують по телевізору» (Єлизавета О., ЕГ), «Щоб отримати рекламу, треба показати всім» (Ніколь Г., ЕГ), «Ведмедику треба написати десь, щоб усі бачили» (Анастасія Б., ЕГ), «Реклама – це мультик!» (Микита Є., КГ), «Ні, це не мультик. Реклама – це нудно» (Аліса Ш., КГ).

Знання про споживання 31,4% дітей експериментальної та 28,8% контрольної груп було оцінено як середній ступінь вияву когнітивного критерію. Ці діти не виявили споживчої обізнаності. Вони погоджувалися із необхідністю героїв ситуацій заощаджувати, але не змогли пояснити чому, не пропонували прикладів із власного життя, не пропонували раціональних рішень. Не змогли вони пояснити зміст економічних понять, які траплялися у запропонованих ситуаціях.

62,8% дітей експериментальної та 67,4% контрольної груп було віднесено до низького ступеня вияву когнітивного критерію. Ці діти не знайшли правильного розв'язку для запропонованих ситуацій. Виявили відсутність розуміння процесу заощадження, а у деяких випадках взагалі відмовилися відповідати.

Для обстеження ціннісно-сміслового критерію основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку використовували індивідуальну бесіду за серіями сюжетних малюнків. Їх метою було виявити рівень ціннісного ставлення до світу природи, праці людей та її результатів.

Метод індивідуальної бесіди – це форма спілкування з метою обміну думками, інформацією, почуттями тощо. Використання сюжетних малюнків під час бесіди з дітьми дає змогу дізнатися про ставлення дитини до конкретної ситуації та виявити поведінку дошкільників в аналогічних умовах.

До високого ступеня вихованості основ культури споживання за ціннісно-смысловим критерієм було віднесено лише 4,0% дітей експериментальної та 1,9% контрольної груп. Цих дітей відрізняли повні та правильні відповіді на запитання експериментатора, вони правильно пояснювали зміст всіх серій сюжетних малюнків, не лише давали оцінку діям героїв цих малюнків, а й наводили приклади таких позитивних чи негативних прикладів із власного життя.

Правильно розуміли і пояснювали зміст сюжетних малюнків 23,5% дітей експериментальної та 25,0% контрольної груп. Проте їх відповіді на уточнювальні запитання експериментатора засвідчили, що вони не ототожнюють зображення на картинці з власним життям, у більшості випадків не виявляють у власній поведінці ціннісного ставлення до природного та соціального довкілля. У цих дітей було виявлено достатній ступінь розвитку ціннісно-смыслового критерію основ культури споживання.

Середній ступінь вихованості за ціннісно-смысловим критерієм було визначено у 33,3% дітей експериментальної та 38,5% контрольної груп. У їх відповідях відзначалося неповне розуміння змісту серій сюжетних малюнків, хоча за допомогою підказок експериментатора їм вдавалося точно описати зміст. Труднощі викликали малюнки з негативними вчинками, які діти цього ступеню вияву не завжди тлумачили правильно. Наведемо фрагмент протоколу:

Експериментатор демонструє перший малюнок з серії «Робимо подарунки з паперу»: Що ти бачиш на першому малюнку?

Діана Б. (ЕГ): Ці діти не люблять учитися, кидають сміття.

Експериментатор: Чи економно дівчата використовують папір? Можна вважати таке поводження з папером правильним? Чому?

Діана Б.: Це взагалі не культурно, неекономно, потрібно викидати сміття у відро.

Експериментатор: А як ти поводишся у таких ситуаціях?

Діана Б.: Я у відро для сміття викидаю.

Експериментатор: А як вчинили дівчатка на другому малюнку? Як ти вважаєш, чи правильно вони все зробили?

Діана Б.: Це добра справа. Вони, мабуть, мамі на день народження роблять подарунок.

Експериментатор: Чи вмієш ти робити подарунки з будь-якого матеріалу, що є вдома?

Діана Б.: Так, вмію, нас вчили. Ми робили аплікації з серветок, листівку зі шпалер. Дуже красиво вийшло!

Через неповне розуміння негативного змісту малюнку, цю дівчинку було віднесено до дітей із середнім ступенем вихованості за ціннісно-смысловим критерієм.

Значну частину дітей було віднесено до категорії з низьким ступенем вихованості культури споживання за ціннісно-смысловим критерієм: 39,2% дітей експериментальної та 34,6% контрольної груп. Вони, навіть за допомогою експериментатора, так і не змогли точно пояснити представлені серії сюжетних малюнків.

Для виявлення рівнів вихованості основ культури споживання за діяльнісним критерієм використовували метод компетентних суддів, що передбачало оцінювання на основі анкетування дітей, які брали участь в експерименті, їхніми батьками та вихователями.

Метод експертних оцінок (або компетентних суддів) є одним із різновидів непрямого спостереження. Інформація до дослідника надходить від компетентних осіб, які за певними правилами оцінюють аспекти, явища та ознаки педагогічної практики. Метод передбачає використання різних оцінних шкал, що відкриває для дослідника можливість застосувати елементи математичної статистики опрацювання матеріалу. Це дає можливість отримувати більш повний дослідницький матеріал про особистісні якості та зміст діяльності респондентів [5]. Компетентними суддями також можуть обиратися люди, які добре знають особу того, хто бере участь у дослідженні і можуть надати їй характеристику. Компетентними суддями (експертами) можуть виступати вихователі дошкільного навчального закладу, методисти та батьки.

На основі анкет намагалися виявити рівень сформованості у старших дошкільників вміння робити раціональний вибір, виявляти ощадливість і бережливість. Було визначено такі ступені вихованості основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку: до високого – було віднесено 3,9% дітей експериментальної групи, у контрольній групі дітей з таким ступенем виявлено не було; до достатнього ступеня було віднесено 70,6% дітей експериментальної та 51,9% – контрольної групи; до середнього ступеня – 23,5% дітей експериментальної та 42,3% – контрольної груп; до низького ступеня – 2,0% дітей експериментальної та 5,8% контрольної груп.

Результати анкетування виявили, що оцінки вихователів та батьків здебільшого не збігаються. У переважній більшості батьки надають власній дитині оцінку вищу, ніж вихователі. Єдиними вихователі та батьки були в тому, що частіше діти виявляють ощадливість і бережливість стосовно власних речей, іграшок, солодощів. Інтересу до економії світла та води, згідно з їх спостереженнями, діти майже не виявляють.

Кількісний аналіз засвідчує, що, на думку батьків та вихователів, значна кількість дітей, які брали участь у експерименті, на достатньому рівні володіють навичками споживання, вміють робити раціональний вибір, виявляють ощадливість, бережливість. Водночас слід зазначити, що за всіма іншими критеріями (мотиваційним, когнітивним, ціннісно-смысловим)

не було отримано таких високих результатів. Це може бути свідченням того, що у дотриманні деяких правил споживання у власній діяльності, діти не завжди мотивовані отриманими знаннями про культуру споживання. Така поведінка може бути результатом наслідування дій інших, проте не бути усвідомленою.

На основі отриманих під час констатувального етапу дослідження результатів обстеження рівнів вихованості за означеними критеріями було визначено загальний рівень вихованості основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку: достатній рівень – 15,7% дітей експериментальної та 13,5% – контрольної груп; середній рівень – 64,7% дітей експериментальної та 57,7% – контрольної груп; низький – 19,6% дітей експериментальної та 28,8% контрольної груп. Дітей із високим рівнем розвитку основ культури споживання серед яких проводилось обстеження, визначено не було.

Результати констатувального експерименту засвідчили, що більшість дітей мають низький та середній рівень вихованості основ культури споживання. Обмеженість і, у деяких випадках, несформованість знань споживчого характеру (про потреби, їх зміст та вибір між ними, види та обмеженість ресурсів, гроші, бюджет тощо) заважає їм проявляти раціональність у власних діях, бути заощадливими, економними, бережливими. Відсутність зорієнтованості більшості дітей на потреби вищого порядку розвиває у них споживацьке ставлення до довкілля, намагання обійти правила культури поведінки в суспільстві, невміння встановлювати позитивні взаємини з суб'єктами споживчих відносин. Відсутність необхідних для цього педагогічних умов та знань у навколишніх дорослих про форми і методи виховання культури споживання тільки поглиблюють ці проблеми. Це вказує на необхідність проведення цілеспрямованої роботи з дітьми старшого дошкільного віку з метою підвищення у них рівня вихованості основ культури споживання.

Результати констатувального експерименту дали нам підставу характеризувати рівні вихованості основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку. Розглянемо їх більш докладно.

Високий рівень вихованості основ культури споживання визначався у дітей, що усвідомлено виражають свої бажання та вміють робити між ними вибір. Діти цього рівня можуть поступатися власними бажаннями перед потребами інших. У ситуації вибору серед кількох варіантів, вони роблять вибір раціонально та зважено, не потребують підказок з боку інших, керуються при цьому отриманими раніше знаннями та навичками споживання, вміють аргументувати свої дії. Виявляють заощадливість і розуміють мету цього процесу. Бережливо ставляться як до предметів власного споживання, так і до речей інших людей. Розуміють і пояснюють необхідність бережливого й турботливого ставлення до природних ресур-

сів, результатів праці інших людей. Мають глибоку для свого віку обізнаність щодо процесу споживання, розуміють правила споживання і дотримуються їх у власній поведінці. Володіють простими поняттями з економіки, можуть пояснити їх зміст, застосовують у своєму мовленні.

Достатній рівень вихованості основ культури споживання визначали у дітей, які вміють виражати свої бажання та робити між ними зважений вибір, при цьому необхідність обирати не викликає у них негативних емоцій. Проте раціональний та зважений вибір вони частіше роблять завдяки підказкам інших. Діти цього рівня висловлюють свої потреби на рівні з потребами інших. Для досягнення результату вміють кооперуватися з іншими, що дозволяє їм задовольнити власні бажання і бажання інших. Розуміють необхідність заощаджувати, але не завжди виявляють такі навички у власній діяльності. Виявляють бережливе ставлення до власних предметів споживання і предметів споживання інших. Розуміють необхідність і бережливо ставляться до природних ресурсів, поважають працю дорослих і її результати, проте іноді потребують для цього нагадування з боку дорослих. Виявляють споживчу обізнаність, але рідко використовують у власному мовленні елементарні економічні поняття.

Середній рівень вихованості основ культури споживання виявляли в дітей, які усвідомлюють свої бажання, але не можуть обирати між ними. У більшості випадків бажання мають епізодичний, емоційний та егоцентричний характер і, як наслідок, швидко змінюються. Ці діти часто ставлять власні потреби вище від потреб інших. Необхідність обирати між власними бажаннями змушує їх хвилюватися, тому вибір між ними зазвичай є незваженим і нерациональним. У них рідко спостерігаються прояви заощадливості та бережливості. Через домінування матеріальних цінностей виявляється споживацьке ставлення до довкілля (природного і соціального), хоча вони і погоджуються з необхідністю цінувати природні ресурси та результати праці інших людей. Мають неглибоку обізнаність про процес споживання. Розуміють більшість елементарних понять з економіки, передбачених у програмах виховання та навчання у дошкільних закладах, але не можуть пояснити самостійно їх зміст і не використовують у власному мовленні.

Низький рівень вихованості основ культури споживання визначали у дітей, які характеризувалися неусвідомленим ставленням до власних бажань. Через епізодичний, емоційний та егоцентричний характер цих бажань діти цього рівня не співвідносять власні бажання з потребами інших. Їм дуже важко обирати серед декількох варіантів. Ситуація вибору їх засмучує, тому відбувається не на основі зваженого і раціонального рішення, а під впливом емоцій. Вони не виявляють навичок заощадливості й не розуміють мети цього процесу. Не виявляють бережливого ставлення до предметів власного споживання (їжа, одяг, іграшки, матеріали для зо-

бражувальної діяльності) та предметів споживання інших. Через превалювання цінностей матеріального характеру, виявляють споживацьке ставлення до довкілля, не розуміють необхідності піклуватися про природні ресурси, про результати праці інших людей. Мають низьку обізнаність про процес споживання, не розуміють його механізмів і правил. Не володіють елементарними поняттями з економіки, передбаченими у програмах виховання та навчання у дошкільних закладах, не вміють пояснити їх зміст.

Висновки. Отже, отримані результати діагностичної роботи переконали нас у необхідності пошуку оптимальних педагогічних умов, які сприяли б вихованості у дітей основ культури споживання, набуттю необхідних вмінь та якостей раціонального споживача, який бережливо ставиться до природних та соціальних ресурсів. Це спонукало нас до створення й апробації експериментальної моделі виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку, у якій простежується поєднання зусиль виховного потенціалу педагогів ДНЗ та досвіду сімейного виховання.

Література

1. Богуш А. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи / А. Богуш, Н. Луцан. – К. : Вид. Дім «Слово», 2008. – 256 с.
2. Григоренко Г. Виховуємо раціонального споживача / Галина Григоренко, Раїса Жадан // Дошкільне виховання. – 2012. – № 1. – С. 16 – 19.
3. Демченко О.П. Виховні ситуації в особистісно зорієнтованому просторі початкової школи : монографія / О.П. Демченко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2014. – 416 с.
4. Іванчук С.А. До проблеми визначення методологічних основ виховання культури споживання у дітей старшого дошкільного віку / С.А. Іванчук // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : збірник наукових праць Уманського державного пед. університету імені Павла Тичини / ред. кол. : Н.С. Побірченко та ін. – Умань : ФОП Жовтий О.О., 2014. – Випуск № 48. – 320 с.
5. Немов Р.С. Психология : учеб. для студ. пед. вузов : в 3 кн. / Р.С. Немов. – 3-е изд. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – Кн. 3 : Психодиагностика. Введение в научное психологическое исследование с элементами математической статистики. – 632 с.

References

1. Bogush A. Movlennievo-igrova dijial'nist' doshkil'nikiv: movlennievi igri, situacii, vpravi / A. Bogush, N. Lucan. – K. : Vidavnichij Dim «Slovo», 2008. – 256 s.
2. Grigorenko G. Vihovuiemo racional'nogo spozhivacha / Galina Grigorenko, Raisa Zhadan // Doshkil'ne vihovannja. – 2012. – № 1. – S. 16 – 19.
3. Demchenko O.P. Vihovni situacii v osobistisno zoryientovanomu prostori pochatkovoї shkoli : monografija / O.P. Demchenko. – K. : Vidavnichij Dim «Slovo», 2014. – 416 s.

4. Ivanchuk S.A. Do problemi viznachennja metodologichnih osnov vihovannja kul'turi spozhivannja u ditej starshogo doshki'l'nogo viku / S.A. Ivanchuk // Psihologo-pedagogichni problemi sil's'koi shkoli : zbirnik naukovih prac' Umans'kogo derzhavnogo pedagogichnogo universitetu imeni Pavla Tichini / red. kol. : N.S. Pobirchenko ta in. – Uman' : FOP Zhovtij O.O., 2014. – Vipusk № 48. – 320 s.

5. Nemov R.S. Psihologija : ucheb. dlja stud. ped. vuzov : v 3 kn. / R.S. Nemov. – 3-e izd. – M. : Gumanit. izd. centr VLADOS, 1999. – Kn. 3 : Psihodiagnostika. Vvedenie v nauchnoe psihologicheskoe issledovanie s jelementami matematicheskoj statistiki. – 632 s.

Иванчук Сабина. К проблеме определения уровней воспитанности основ культуры потребления у детей старшего дошкольного возраста. Статья посвящена изучению актуальной проблемы дошкольного образования – воспитанию основ культуры потребления у детей дошкольного возраста. Автор предлагает критерии, показатели и задания для определения составляющих воспитания основ культуры потребления у детей старшего дошкольного возраста. Раскрыто содержание диагностического обследования, представлен количественный и качественный анализ уровней воспитанности основ культуры потребления у старших дошкольников.

Ключевые слова: экономическое воспитание, культура потребления, критерии, показатели, дети дошкольного возраста.

Ivanchuk Sabina. The problem of defining levels of consumption culture with older senior preschool children. The article is devoted to the study of actual problems of pre-school education – education of consumption culture with preschool children. The author offers criteria and objectives to determine the components of the training bases of culture consumption in preschool children. The content of the diagnostic survey is defined, a quantitative and qualitative analysis of the levels of consumption culture with senior preschoolers is presented.

Key words: economic education, culture consumption, criteria and indicators, preschool children.

Одержано 21.01.2016